

ministerstvu-yusticiyi-dodatkovy-obladnannya-dlya-roboti-sudovih-ekspertiv?utm_source

3. Galanakis G., Zabulis X., Evdaimon T., Fikenscher S.-E., Allertseder S., Tsikrika T., Vrochidis S. A Study of 3D Digitisation Modalities for Crime Scene Investigation. Forensic Sciences. 2021. No. 1 (2). P. 56–85. DOI: 10.3390/forensicsci1020008
4. Maneli M. A., Isafiade O. E. 3D forensic crime scene reconstruction involving immersive technology: a systematic literature review. IEEE Access. 2022. No. 10. P. 821–857. DOI: 10.1109/ACCESS.2022.3199437

DOI 10.70286/EOSS-17.11.2025.004

ПОНОВЛЕННЯ СУДОВИХ СТРОКІВ ДЛЯ УЧАСНИКІВ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Гуницька Олександра Віталіївна

здобувачка вищої освіти

Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Шаповалова Катерина Геннадіївна

доктор філософії в галузі «Право», доцент

ORCID ID:000-0003-4027-7576

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Актуальність теми поновлення судових строків для учасників, що перебувають на тимчасово окупованих територіях, зумовлена триваючими воєнними діями та порушенням територіальної цілісності України, що створює істотні перешкоди у реалізації громадянами своїх процесуальних прав. В умовах обмеженого доступу до судових установ, відсутності стабільного зв'язку та можливості своєчасного подання процесуальних документів, питання поновлення строків набуває особливого значення для забезпечення принципу справедливого судового розгляду та рівності сторін. Вивчення цього інституту є необхідним для вдосконалення правозастосовчої практики, гарантування доступу до правосуддя та реалізації конституційного права на судовий захист громадян, які опинилися в умовах окупації.

Однією з основних проблем, що ускладнюють реалізацію права на звернення до суду учасниками, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, є фактична неможливість здійснення правосуддя судами, розташованими в зоні бойових дій або на окупованих територіях. Норми статей 12-2 та 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначають

загальні засади функціонування судової системи та здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. Зокрема, відповідно до положень статті 26, у разі неможливості здійснення правосуддя судами, що діють на територіях, де введено воєнний стан, передбачено зміну територіальної підсудності справ або місцезнаходження судів у встановленому законом порядку [1]. Таким чином, забезпечення доступу до правосуддя для осіб, які залишаються на тимчасово окупованих територіях, значною мірою залежить від ефективності реалізації цього механізму.

Поновлення судових строків для учасників, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, здійснюється відповідно до норм процесуального законодавства України. Відповідно до статті 127 Цивільного процесуального кодексу України, що пропущений процесуальний строк може бути поновлений судом у разі визнання причин його пропуску поважними [2]. Учасники справи, які перебувають на окупованих територіях, можуть обґрунтовувати неможливість своєчасного звернення до суду об'єктивними обставинами: відсутністю доступу до поштового чи електронного зв'язку, неможливістю виїзду з окупованої території, відсутністю безпечних шляхів комунікації або обмеженням роботи державних органів.

У реальній практиці українські суди неодноразово визнавали перебування на тимчасово окупованих територіях або неможливість виїзду/зв'язку поважною підставою для поновлення строків: це зафіксовано як у тематичних оглядах судової практики Верховного Суду, так і в конкретних рішеннях районних та апеляційних судів, де суди посилалися на фактичну неможливість подати документи через блокування поштового та електронного зв'язку або через загрозу життю під час активних бойових дій. В рішенні Херсонського міського суду Херсонської області від 29 лютого 2024 р. у справі №487/5075/23 було визначено, що причинами пропуску строку для прийняття спадщини стали перебування позивачки на тимчасово окупованій території м. Олешки під час воєнного стану в Україні, непрацездатність державних органів на цій території та тривалий виїзд з окупованої зони. Суд визнав ці обставини поважними причинами пропуску встановленого законом строку, що дало підстави для поновлення строку та задоволення позову позивачки щодо прийняття спадщини після смерті матері [3].

На практиці питання поновлення судових строків для учасників, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, супроводжується рядом проблем, що ускладнюють реалізацію права на судовий захист. Перш за все, поширеною проблемою є недостатність доказової бази для підтвердження поважності причин пропуску строку. Часто заявники обмежуються загальним посиленням на воєнний стан або окупацію, не надаючи конкретних доказів фактичної неможливості звернення до суду. Верховний Суд у своїх роз'ясненнях наголошує, що сам факт запровадження воєнного стану не є безумовною підставою для поновлення строку сторона повинна довести, що саме через воєнні

обставини не могла реалізувати свої права. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити єдиний підхід до оцінки доказів, створити типовий перелік документів, які можуть підтвердити об'єктивну неможливість звернення до суду (довідки, свідчення, фото- чи відеофіксація, електронне листування), а також запровадити консультаційну підтримку для осіб із окупованих територій [4].

Важливою проблемою залишається невизначеність територіальної підсудності та складність у визначенні суду для звернення. Через війну багато судів на окупованих територіях не працюють, а підсудність справ змінено, що ускладнює доступ громадян до актуальної інформації. Унаслідок цього люди часто пропускають строки, не знаючи, куди надсилати документи. Розв'язати проблему можна шляхом автоматичного продовження строків для осіб із окупованих територій, запровадження електронних каналів зв'язку та створення пунктів прийому заяв у безпечних регіонах [4].

Третьою проблемою є неоднорідність судової практики у вирішенні питань про поновлення строків. Одні суди застосовують гуманний підхід, визнаючи перебування на окупованій території беззаперечною поважною причиною, інші ж вимагають докладного обґрунтування та відмовляють через нестачу доказів. Крім того, нерідко судові рішення містять недостатню мотивацію щодо причин поновлення або відмови, що призводить до їх скасування в апеляційному чи касаційному порядку.

В ухвалі Господарського суду від 04 червня 2025 р. у справі № 916/4098/23 розглянуто питання поновлення процесуального строку у зв'язку з дією воєнного стану. Суд зазначив, що запровадження воєнного стану є надзвичайною обставиною, яка не залежить від волі учасників процесу та за певних умов може об'єктивно ускладнити реалізацію ними своїх процесуальних прав. Водночас суд наголосив, що сам факт наявності воєнного стану не є безумовною підставою для поновлення строків, адже кожен випадок має оцінюватися індивідуально з урахуванням конкретних доказів впливу бойових дій чи інших обставин на можливість своєчасного звернення до суду. Таким чином, суд сформував позицію, відповідно до якої необхідно довести причинно-наслідковий зв'язок між воєнними подіями та пропуском строку, що забезпечує баланс між принципами процесуальної дисципліни та справедливості [5]. Інший приклад ухвала від 14.10.2024 р. у справі № 280/8637/24 суд відмовив у поновленні строку з таких мотивів: позивач посилався на те, що з 01.09.2022 р. по 20.08.2024 р. перебував на військовій службі, є учасником бойових дій. Але суд зазначив, що сам факт служби та оголошення воєнного стану не є автоматично підставою для поновлення строку – повинні бути конкретизовані обставини: що саме відмовляло звернутись до суду, коли і як. У заяві позивача не було належним чином доведено, яким чином саме військова служба або інші обставини фактично унеможливили звернення до суду вчасно. Тож «поважна причина» не визнана [6].

Для усунення такої розбіжності необхідно забезпечити узгодженість підходів судів шляхом узагальнення практики Верховного Суду, проведення навчань для суддів і адвокатів, а також розробки методичних рекомендацій із детальним описом критеріїв оцінки поважних причин у контексті воєнного стану.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що питання поновлення судових строків для учасників, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, є одним із ключових аспектів забезпечення конституційного права на доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. Практика свідчить, що суди прагнуть дотримуватися принципів справедливості та гуманності, визнаючи об'єктивні обставини окупації поважними причинами пропуску процесуальних строків. Водночас наявні проблеми, зокрема, складність доведення таких причин, відсутність єдиного підходу до оцінки доказів та неоднорідність судової практики р – потребують подальшого нормативного та організаційного вдосконалення. Удосконалення механізмів підтвердження поважних причин, створення спрощених процедур подання заяв і формування єдиних підходів судів сприятимуть реальному забезпеченню прав осіб, що перебувають у виняткових умовах окупації чи бойових дій.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 27.10.2025)
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6039> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Херсонський міський суд Херсонської області. Рішення від 29.02.2024 р. по справі № 487/5075/23. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117336075> (дата звернення: 27.10.2025).
4. Усім судам України! РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Офіційний сайт Ради суддів України. 02.03.2022. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 15.10.2025)
5. Господарський суд Одеської області. Ухвала від 04.06.2025 р. по справі № 916/4098/23. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127862938> (дата звернення 03.11.2025)
6. Запорізький окружний адміністративний суд. Ухвала від 14 жовтня 2024 р. по справі № 280/8637/24. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122303317> (дата звернення 03.11.2025)